

**EKONOMICKO-MANAŽÉRSKE VZDELÁVANIE PRE
RIADIACICH PRACOVNIKOV V ZDRAVOTNÍCTVE**

**ECONOMIC-MANAGERIAL EDUCATION FOR MANAGERS
IN HEALTH CARE**

Vanda Lieskovská - Mária Grullingová - Denisa Bilohuščinová

Abstract

An economic and managerial education is becoming a necessary need of the most of managers regardless of their sphere of influence. An executive director must know all about the basics of both theoretical background, but also alternatives of economic decision-making and management under the specific conditions of market practice. Competition and the enormous pressure forces to find new market opportunities associated not only with knowledge of expertise, but also with the ability to adapt to new conditions. An assessment of subject's own skills and possibilities with respect to its objectives, as well as a conscious realization of market orientation and customer satisfaction are becoming to be an unquestionable competitive advantage. Even in the provision of health services is needed besides a high professional managerial professionalism especially in terms of the management to create a multidisciplinary linking disciplines at all the levels of economy and health care. Objectively, there is a growing need for expansion of economic and managerial training for top managers in health care facilities, whether in state or non-state. It is well known that in the Slovak health care are debts not only one of the long-term problems, but also one of the biggest problems that can not be sustainably brought under control. The aim of this paper is to analyze the educational offers for health managers and develop the recommendation of the alternative of their future direction while specifying a constitutional suitability of economic and management disciplines and recommended skills.

Key words: economic education of health care managers, health care management, health care marketing

Úvod

Vzdelávanie je spoločensky a historicky podmienený proces získavania a osvojovania si vedomostí, zručností, návykov a osobných postojov. V širšom zmysle sa vzdelávaním formujú postoje človeka morálne, ekologické, náboženské, sociálne a iné, v užšom zmysle je súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu, ktorý ma v cieľoch presne určený obsah vedomostí, zručností a návykov, ktorý majú účastníci vzdelávacej inštitúcie dostať¹. Vzhľadom ku skutočnosti, že vzdelávanie plní viaceré funkcie, svoju pozornosť v predložennom príspevku sústredíme najmä na funkciu inštrumentálnu, ktorá je východiskom ďalšieho vzdelávania odborníkov v oblasti zdravotníctva. Zameriame svoju pozornosť na nutnosť rozšírenia ekonomicko-manažérskych zručností riadiacich zdravotníckych pracovníkov, ktorí sú často na vrcholných riadiacich pozíciách bez ekonomického vzdelania.

1 Model manažérskeho vzdelávania v zdravotníctve

Na území Spojených štátov a Kanady udeľuje akreditáciu v oblasti zdravotníckeho manažmentu Akreditačná komisia pre manažérske vzdelávanie v zdravotníctve². Okrem toho sa akreditáciou študijných programov v oblasti riadenia zdravotníctva zaoberá aj Rada pre vzdelávanie vo verejnom zdravotníctve a Akreditačná kancelária pre zdravotnícke školy.

1.1 Akreditačná komisia pre manažérske vzdelávanie v zdravotníctve v USA

V súčasnosti je program manažérskeho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov akreditovaný na sedemdesiatich siedmich univerzitách USA, pričom nie je definovaný presný zoznam predmetov, ktoré majú tvoriť obsah štúdia. Sú však definované kritéria pre manažérske vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov. Od roku 1993 je na čele hodnotiaceho rebríčka U.S. New and World Report, ktorý v Spojených štátoch amerických hodnotí študijné programy zdravotníckeho manažmentu, **Michiganská univerzita**³. Ponúka študijný program Odborník na riadenie a správu zdravotných služieb („Master of Health Services

¹ Sivák, R. a kol.: Slovník znalostnej ekonomiky. Bratislava, Sprint 2011. ISBN 978-80-89393-45-9. str. 399

² <http://www.cahme.org/Criteria.html>

³ <http://www.sph.umich.edu/hmp>

Administration“ MSHA) na druhom stupni vzdelávania, alebo Odborník na riadenie vo verejnom zdravotníctve (Master of Public Health“ MPH). Orientácia je na organizáciu, financovanie, marketing a manažment zdravotníckych zariadení a poskytovanie zdravotnej starostlivosti v USA. Kompetencie tohto programu vychádzajú z opisu všeobecných študijných programov z oblasti podnikového manažmentu. Okrem povinných kurzov z účtovníctva, ekonómie, informačných technológií, kvantitatívnych metód, bioštatistiky, organizačného manažmentu a ďalších predmetov zdravotníckych služieb, je možné si vybrať doplňujúce povinné kurzy z manažérskeho účtovníctva, podnikových financií v prípade zaradenia do programu MSHA, alebo nákladovej efektívnosti v zdravotníctve a hodnotenia verejného zdravotníctva v programe MPH. Na treťom stupni v rámci doktorandského štúdia je zriadený program Organizácia a princípy zdravotníckych služieb, pričom medzi príbuzné oblasti štúdia patria ekonómia, financie, rozhodovanie, operatívne riadenie, organizačné vedy, interdisciplinárne štúdie, politické vedy, sociológia. Konštatuje sa, že znalosť príbuzných odborov je dôležitým prínosom pre perspektívy výskumu.

Na univerzite v Severnej Karolíne pôsobí **Gillinova** škola globálneho verejného zdravotníctva v študijných programoch na všetkých stupňoch vysokoškolského vzdelávania. Súčasťou sú odborné programy MPH, Master of Health Administration – (MHA) a Master of Science in Public health – (MSPH). Okrem povinných predmetov univerzitných majú povinné predmety fakultné a povinné predmety štúdia, pričom sa ďalej môžu špecializovať buď na rozhodovacie metódy, ekonómiu, finančný manažment, zdravotnícku politiku. Kvalitu a dostupnosť zdravotnej starostlivosti, alebo sociológiu a organizačné štúdiá. **Pennsylvánska univerzita** ponúka štúdiom v programe MPH, **Virginská univerzita** ponúka odbor Administrácia zdravotníctva vo forme MHA, MSHA a PhD. Okrem toho zabezpečuje aj doktorandské štúdiom v odbore „*Odborník vo vedách zdravotníckej správy*“, ktorého hlavným cieľom je porozumieť, analyzovať, tvoriť, riadiť a prehodnocovať výskum a prax v príbuzných zdravotníckych vedách. **Washingtonská univerzita** má akreditovaný študijný program *Správa a riadenie zdravotných služieb* (MHA), štúdium trvá dva roky. Zameriava sa na zdravotnícke zariadenia a ich efektívne riadenie v konkurenčnom trhovom prostredí. Hlavná pozornosť je venovaná operatívne a finančnému manažmentu zdravotnej starostlivosti, rozvoju riadenia a manažérskym zručnostiam. Z tohto uhla pohľadu je možné predpokladať najtesnejšie prepojenie absolventa MHA s absolventom podnikovohospodárskych náuk so špecializáciou ekonomika a manažment zdravotného zariadenia.

1.2 Manažérske vzdelávanie v zdravotníctve SR

V súlade s § 50 ods. 3 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky spravuje sústavu študijných odborov Slovenskej republiky. Sústava študijných odborov Slovenskej republiky vydaná rozhodnutím MŠ SR č. 2090/2002-sekr. zo 16. decembra 2002 v znení neskorších rozhodnutí MŠ SR obsahuje študijné odbory, v ktorých môžu vysoké školy v Slovenskej republike poskytovať vysokoškolské vzdelávanie. Súčasťou sústavy študijných odborov sú aj opisy študijných odborov, ktoré sú doslovne prevzaté z dokumentu, ktorý vypracovali experti vysokých škôl v koordinácii so Slovenskou rektorskou konferenciou a ktorý koordinátori odovzdali ministerstvu. Podľa nariadenia MŠ SR z roku 2007 školy, ktoré požiadajú o akreditáciu zdravotníckeho študijného programu, musia doložiť aj vyjadrenie Ministerstva zdravotníctva SR. V oblasti vzdelávania zdravotníckych pracovníkov dochádza k nie príliš šťastnej kombinácii kompetencií medzi Ministerstvom zdravotníctva SR a Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR. Obe sú totiž zodpovedné za riadenie a kontrolu výchovy a výučby v zdravotníckom školstve. Financovanie škôl je ale plne v kompetencii MŠ SR, kým MZ SR koordinuje zdravotnícky výskum na pôde univerzít. Spolupráca je niekedy komplikovaná.

MŠ SR ponúka štúdium zamerané na riadenie verejného zdravotníctva v študijnom odbore 7.4.2 **Verejné zdravotníctvo**. Hlavnými skupinami predmetov sú biomedicínske, humanitné a behaviorálne, preventívna medicína, informačné technológie, jazykové a pod kategóriou ostatné sa skrýva predmet štatistika. Pri porovnávaní s obdobnými programami MHA a MSPH v USA, absentuje úplne finančný manažment, manažment kvality, riadenie ľudských zdrojov, manažérske účtovníctvo, operatívny výskum, techniky ekonomického hodnotenia v zdravotníctve.

Akreditačná komisia Ministerstva zdravotníctva SR sa zaoberá akreditáciou aj špecializačných študijných programov zdravotných pracovníkov určených na riadenie a organizáciu v zdravotníctve. Ekonomika a marketingovo-manažérske disciplíny však nie sú ani v tomto prípade zastúpené do tej miery, ako by bolo žiaduce. V súčasnosti je možné konštatovať, že inovované, resp. novo vytvárané študijné programy by sa mali orientovať na praxou žiadané interdisciplinárne štúdiá obohatené najmä ekonomicko-manažérskymi disciplínami v úsilí vytvoriť ekonomicky udržateľné prostredie pre fungovanie zriadených inštitúcií. Rovnako je tomu aj v oblasti zdravotných zariadení, kde výrazne chýba zastúpenie

rovnako zdatných medicínsko, ale aj ekonomicko-manažérskych odborníkov v riadiacich vrcholných pozíciách.

2 Celoživotné vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov SR

Jednou z povinností zdravotníckych pracovníkov je sústavne sa vzdelávať, prehĺbovať si svoju odbornosť a priebežne si tak obnovovať svoje poznatky. Podmienkou pre zabezpečenie kvality poskytovania zdravotnej starostlivosti je aj celoživotné vzdelávanie zdravotníkov. Oblasť vzdelávania a uznávania kvalifikácií bola predmetom úpravy zákona č. 578/2004 Z. z. Nariadenie vlády SR č. 322/2006 Z. z. v znení neskorších predpisov bolo nahradené nariadením vlády SR č. 296/2010 Z. z. z 9. júna 2010 o odbornej spôsobilosti na výkon zdravotníckeho povolania, spôsobe ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, sústave špecializačných odborov a sústave certifikovaných pracovných činností o odbornej spôsobilosti na výkon zdravotníckeho povolania, spôsobe ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, sústave špecializačných odborov a sústave certifikovaných pracovných činností. Uvedeným nariadením vlády sa preberajú právne záväzné akty Európskej únie. Účinnosť nariadenia vstúpilo do platnosti od 1. júla 2010.

Uvedené nariadenie vlády pozostáva zo štyroch samostatných častí. V druhej časti v paragrafe 4, odstavci 4, sa hovorí o riadení a organizácii poskytovania ústavnej zdravotnej starostlivosti. Špecifikuje sa, že okrem odbornej spôsobilosti na výkon odborných pracovných činností a špecializovaných pracovných činností je potrebné mať najmenej päťročnú odbornú zdravotnícku prax a **odbornú spôsobilosť na riadenie a organizáciu zdravotníctva v niektorom zo špecializačných odborov pre pozície:** lekár, zubný lekár, farmaceut, sestra, fyzioterapeut, verejný zdravotník, zdravotnícky laborant, liečebný pedagóg, fyzik, laboratórny diagnostik. Alternatívy špecializačného štúdia sú nasledovné:

1. zdravotnícky manažment a financovanie
2. sociálne lekárstvo a organizácia zdravotníctva
3. odborník na riadenie vo verejnom zdravotníctve Master of Public Health
4. organizácia vojenského zdravotníctva

Jedným zo zdravotníckych špecializačných odborov je aj zdravotnícky manažment a vzdelávanie. Predpokladáme, že komplexná poznatková základňa z ekonomiky, marketingu, manažmentu, ale rovnako aj z oblasti finančného manažmentu je ľahko adaptabilná a použiteľná z roviny podnikovo hospodárskej praxe do oblasti zdravotníctva, samozrejme po zohľadnení jeho špecifik.

V zmysle znenia § 82 Nariadenia vlády, zdravotnícky pracovník, ktorý vykonáva samostatnú zdravotnícku prax a nespĺňa odbornú spôsobilosť na výkon samostatnej zdravotníckej praxe podľa tohto nariadenia vlády, sa považuje za odborne spôsobilého na výkon samostatnej zdravotníckej praxe do 31. decembra 2015. Rovnako je tak tomu aj v prípade odborného zástupcu.

2.1 Odborník na riadenie vo verejnom zdravotníctve

Odborník na riadenie vo verejnom zdravotníctve - Master of Public Health (MPH) je určený pre všetky zdravotnícke povolania s II. stupňom vysokoškolského vzdelania. Štúdium sa uskutočňuje na Slovenskej zdravotníckej univerzite, na Fakulte verejného zdravotníctva. Ide o špecializačný študijný program, ktorý trvá minimálne tri roky. Rozsah teoretických vedomostí je koncipovaný skôr v rovine verejného zdravotníctva (VZ), kde sú zastúpené informačné zdroje VZ, zdravotná politika, podpora zdravia, ochrana zdravia, prevencia vybraných skupín ochorení, komunitná medicína, e-health, právo, behaviorálne vedy v manažmente. Pre ekonomické smerovanie sú zastúpené iba dva predmety: ekonomika zdravotníctva zdravotných zariadení, zdravotné poisťovníctvo a manažment praktických zručností.

Napriek tomu, že každoročne pribúda počet absolventov MPH vzdelávania, je možné uvažovať aj o ďalších alternatívach prepojenia medicínskeho a ekonomicko-manažérskeho zamerania v snahe vytvoriť profil medicínsky erudovaného pracovníka, ktorý po absolvovaní výkonnej riadiacej funkcie zdravotného zariadenia je ochotný absolvovať nadstavbu ekonomicko-manažérskeho rozmeru s výrazne aplikovateľnou rovinou implementácie novozískaných zručností v známej pozícii riadiaceho pracovníka zdravotného zariadenia.

Záver

Ekonomicko-manažérske vzdelávanie slovenských riadiacich pracovníkov vo sfére zdravotníctva má pomerne skromnú históriu. Na základe skúsenosti zo zahraničia preberáme osvedčené vzory, ktoré sa uvádzajú postupne do praxe. Tak ako všetko nové, aj existujúce modely vzdelávania však majú svoje nedostatky a rezervy. Prejavujú sa v slabšom pokrytí ekonomicko-manažérske disciplín a ďalších odborných predmetov potrebných pre úspešné riadenie zložitého komplexu zdravotných zariadení najrôznejšieho druhu. Či už ide o štátne zdravotné zariadenia, alebo neštátne, svojim charakterom sa podobajú komplexu podnikovo hospodárskej praxe pri rešpektovaní ich špecifik. Tak ako šťastie praje pripraveným, aj komplexné znalosti z hľadiska chápania prepojenia súvislostí manažérskeho zručností predpokladajú profit v schopnosti úspešného riadenia zdravotného zariadenia na rôznej úrovni riadenia. Túto skutočnosť si uvedomujú mnohí lekári, ktorí sú v pozíciách riadiacich pracovníkov a chýbajú im spomínané zručnosti. Postupne narastá počet záujemcov o

komplexné medicínsko-ekonomické vzdelanie určené pre výkonných riadiacich pracovníkov zdravotníckych zariadení. V súvislosti s postupným nadobudnutím platnosti Nariadenia č. 296/2010 Z. z. z 9. júna 2010 o odbornej spôsobilosti na výkon zdravotníckeho povolania ustanovenia o povinnosti riadiacich pracovníkov, od 1.1.2016 je potrebné, aby bol v predstihu vytvorený dostatočný priestor pre alternatívu získavania ekonomicko-manažérskeho vzdelávania. Jednou z možností je rozšírenie ponuky predmetov profilujúcich podnikového ekonóma pre prax vrcholového manažérskeho pracovníka v zdravotníctve a vytvorenie reálneho spojenia roviny poznatkov z oblasti medicíny a ekonómie.

Prehlásenie

Príspevok je súčasťou riešenia projektu MŠ SR VEGA č. 1/0906/11

Literatúra

CAMPBELL, C. et al. 2006. Competency-Based Healthcare Management Education: The Saint Louis University Experience. In Journal of Health Administration Education, ISSN 0735-6722, 2006, roč. 23, č. 2, s. 135-168.

DAVIS, D et. Al. 1999. Impact of Formal Continuing Medical Education. In Jama Journal of American Medical Association ISSN 1538-3598, 1999, vol.282, no 9, p.867-874.

EPSTEIN, M and HUNDERT, E. 2002. Defining and Assessing Professional Competence. In Jama Journal of American Medical Association ISSN 1538-3598, 2002, vol. 287, no. 2, p. 226-235.

SIVÁK, R. a kol.: Slovník znalostnej ekonomiky. Bratislava, Sprint 2011. ISBN 978-80-89393-45-9. str. 399

<http://www.cahme.org/Criteria.html>

<http://www.sph.umich.edu/hmp>

<http://www.minedu.sk>

http://www.jfmed.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/SpecMed_Files/Pravne_predpisy/Nariadenie_Vlady_c._296_z_roku_2010_02.pdf

Kontakt

Vanda Lieskovská

Ekonomická univerzita Bratislava, Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach

Tajovského 11 Košice, Slovensko

lieskovska@ euke.sk

Mária Grullingová

Železničná nemocnica Košice

grullingova@gmail.com

Denisa.Bilohuščinová@euke.sk

Ekonomická univerzita Bratislava, Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach

Tajovského 11 Košice, Slovensko